

บทปริทัศน์

การแก้ไขปัญหากลลอบนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแสวงหาประโยชน์: ศึกษาแนวคิดแนวโน้มนระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ

เอกรินทร์ วิริโย*

บทคัดย่อ

ความอุดมสมบูรณ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นและชุมชนพื้นเมืองของประเทศกำลังพัฒนา เป็นวัตถุดิบที่มีค่าที่ทำให้บางประเทศที่พัฒนาแล้วเข้ามาแสวงหาเพื่อนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมหลายรูปแบบ อาทิเช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานความรู้ในการประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ แล้วนำการประดิษฐ์ที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ประเภทสิทธิบัตร หรือการนำข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม หรือทรัพยากรชีวภาพมาใช้ และต่อยอดโดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้าร่วมด้วย จนกระทั่งได้เป็นกรรมวิธีใหม่และขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว ขณะที่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ กลับไม่ทราบถึงการนำไปใช้ประโยชน์ และยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากการนำไปใช้เกิดจากการลักลอบนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้และไม่ขออนุญาตจากชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น ประเทศกำลังพัฒนาและองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้เสนอแนวทางต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การศึกษานี้ เป็นการศึกษาด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ประโยชน์ แนวทางต่าง ๆ ในการป้องกันการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ตลอดจนความตกลงระหว่างประเทศ กฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย และพบแนวทางการแก้ไขปัญหากลลอบนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้สามารถกระทำได้โดยการแก้ไขกฎหมายกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อมีการขอรับสิทธิบัตร โดยควรกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรหรือมีลักษณะเป็นเชิงบังคับ ซึ่งแนวทางการแก้ไขจะสอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศ และได้มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทรัพย์สินแล้ว ประกอบกับตามแนวทางการร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ก็ได้เลือกที่จะกำหนดในลักษณะเชิงบังคับเพื่อกำหนดเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรด้วย

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การแสวงหาประโยชน์, ทรัพย์สินทางปัญญา

*สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ถนนพู่รี 11000

ผู้รับผิดชอบบทความ: i_needu2@hotmail.com; i_needu2@hotmail.co.th

Received date 18/01/16 ■ Accepted date 03/06/16

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา กลุ่มบุคคลที่อาศัยรวมตัวกันเป็นชุมชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ทั่วโลกได้พัฒนาและสังสรรค์ความรู้มากมายหลายสาขาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบกิจกรรมของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการแพทย์ การรักษาโรค การประกอบอาชีพ สุขภาพ การรักษาลิงแวดล้อม หรือที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (traditional knowledge)^[1] ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จะไม่มีการเก็บบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ชุมชนจะใช้วิธีการบอกเล่าเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันและที่ผ่านมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้เป็นสิ่งที่ชุมชนแหล่งกำเนิดพึ่งพาอาศัยเพียงเท่านั้น แต่ภายนอกชุมชนยังได้แสวงหาและนำเอาภูมิปัญญาดังกล่าวไปใช้ด้วย โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณประโยชน์ในทางการค้า (commercial use) ซึ่งหลายประเทศได้นำไปใช้เป็นข้อมูลและพื้นฐานทางความคิดในการพัฒนาและต่อยอดเป็นผลผลิตทางอุตสาหกรรมและธุรกิจการค้า เช่น การนำภูมิปัญญาการแพทย์พื้นเมืองที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและวิธีการปรุงยาโดยใช้สมุนไพรมาใช้ในการอุตสาหกรรมการผลิตยารักษาโรคแผนปัจจุบัน การนำภูมิปัญญาการแพทย์พื้นเมืองที่เกี่ยวกับการฝึกบริหารร่างกายและการนวดแผนโบราณไปใช้ในธุรกิจด้านบริการเสริมความงามและการรักษาสุขภาพ

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีคุณประโยชน์ในทางการค้า (non-commercial use) โดยเฉพาะภูมิปัญญาที่ต้องอาศัยลักษณะเฉพาะทางกายภาพของชุมชน หรือภูมิปัญญาที่มีพื้นฐานจากความเชื่อทางศาสนาของชุมชน เช่น ภูมิปัญญาที่

เกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศโดยการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของพืชบางชนิดที่อยู่ในชุมชนหรือภูมิปัญญาที่เป็นกุศโลบายในการที่จะรักษาไม้ยืนต้นเพื่อป้องกันไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยการจัดให้มีพิธีการบวชต้นไม้ แต่ถึงกระนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าจะมีคุณประโยชน์ในทางการค้าหรือไม่ ล้วนแต่มีคุณค่าต่อชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาดังกล่าวทั้งสิ้นทั้งในเรื่องของการดำเนินชีวิต ตลอดจนการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน และจากการที่ภูมิปัญญาดังกล่าวได้มีการสั่งสมและสืบทอดกันมาจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อที่ชุมชนจะได้พึ่งพาอาศัยในการดำเนินชีวิตและการประกอบกิจกรรมของคนในชุมชนนั้น แสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาดังกล่าวมีความผูกพันกับชุมชนเป็นอย่างมาก และมีคุณค่าต่อจิตใจและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีทั้งภูมิปัญญาที่อาจมีคุณประโยชน์ในทางการค้า และภูมิปัญญาที่อาจไม่มีคุณประโยชน์ในทางการค้า แต่ทั้งนี้ คุณค่าของภูมิปัญญาดังกล่าวไม่อาจพิจารณาได้จากเหตุปัจจัยทางการค้าแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้นด้วย

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาจากเอกสารงานวิจัย (documentary research) ที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ประโยชน์แนวทางต่าง ๆ ในการป้องกันการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ การเสนอแนะแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541

- 2552 โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์งานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการดำเนินการ ที่เป็นประโยชน์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื้อหาที่ทบทวน และบทวิจารณ์

1. การนำไปใช้ประโยชน์

1.1 การคุ้มครองสิทธิบัตร

สิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มีการพัฒนาขึ้นมาโดยอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention on the Protection of Industrial Property) (อนุสัญญากรุงปารีส) ในช่วงศตวรรษที่ 19^[2] และหลังจากการนั้น ก็ได้มีความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property: TRIPS) (ความตกลงทริปส์) ภายใต้องค์การการค้าโลก ซึ่งปัจจุบันนี้ ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกทั้งในอนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงทริปส์แล้ว จึงทำให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามความตกลงทั้งสองฉบับดังกล่าว โดยความตกลงทั้งสองฉบับได้กำหนดให้ความหมายของ “สิทธิบัตร” ว่าเป็นหนังสือรับรองที่รัฐออกให้กับผู้ประดิษฐ์เพื่อแสดงว่าสิ่งประดิษฐ์ที่ได้คิดค้นขึ้นได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นตัวผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีการผลิต นอกจากนี้ สิ่งประดิษฐ์ที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิบัตรจะต้องมีประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมและไม่มีการใช้หรือปรากฏอยู่ก่อนวันที่ขอรับสิทธิบัตร และเมื่อสิ่งประดิษฐ์ใดได้รับความคุ้มครองสิทธิบัตรแล้ว ผู้ประดิษฐ์ก็จะมีสถานะตามกฎหมายเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ซึ่งจะได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการแสวงหาประโยชน์จาก

สิ่งประดิษฐ์นั้นได้แต่เพียงผู้เดียวภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการผลิต การจำหน่าย การนำเข้าและส่งออกสิ่งประดิษฐ์นั้น ตลอดจนสิทธิในการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิดังกล่าว ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตอบแทนผู้ประดิษฐ์ที่ได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมา และเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประดิษฐ์มีการค้นคว้าวิจัยและสร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ต่อไป

1.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้กับการคุ้มครองสิทธิบัตร

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์มีหลายรูปแบบ ดังนี้^[3]

(1) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้เป็นตัวชี้แนวทางในการทวิจัยที่นำมาสู่การประดิษฐ์ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าพืชบางชนิดสามารถนำมาใช้เพื่อให้เครื่องดื่มมีรสชาติดี ก็จะทำให้นักวิจัยค้นคว้าคุณสมบัติของพืชดังกล่าวต่อไป

(2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นตัวชี้ถึงการประดิษฐ์โดยตรง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าพืชมีคุณสมบัติในการรักษาโรค ก็จะทำให้นักวิจัยศึกษาคุณสมบัติทางการแพทย์อื่น ๆ ในพืชชนิดนั้นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับกรรมวิธีในการสกัดสารบางอย่างจากพืช

(3) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นตัวช่วยในการรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประดิษฐ์โดยตรง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าสารสกัดจากพืชสามารถนำมารักษาโรคติดเชื้อที่ผิวหนังได้ ก็อาจจะทำให้นักวิจัยได้ข้อสรุปว่าพืชชนิดดังกล่าวมีสารปฏิชีวนะ (antibiotic)

(4) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบของความคิดในการประดิษฐ์ เช่น ชุมชน

ท้องถิ่นอาจจะเล่าให้นักวิจัยฟังเกี่ยวกับคุณสมบัติทางการแพทย์ของพืชที่ไม่เคยมีการเปิดเผยมาก่อน และนักวิจัยก็นำภูมิปัญญาดังกล่าวไปต่อยอดในการประดิษฐ์

กรณีการนำไปใช้ประโยชน์และสามารถขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทสิทธิบัตรได้จะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นตาม (2) เช่น ข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับคุณสมบัติทางการแพทย์ของทรัพยากรชีวภาพ หรือกรรมวิธีในการสกัดสารบางอย่างจากทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งเมื่อมีการนำข้อมูลความรู้ดังกล่าวไปใช้เป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ใด และต่อมามีสิ่งประดิษฐ์นั้นได้รับความคุ้มครองสิทธิบัตร ก็จะทำให้ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้และแสวงหาประโยชน์จากสิ่งประดิษฐ์ของตนโดยอาจจะมีการอ้างสิทธิในข้อมูลความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย แม้ว่าจะเป็นส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ด้วย

ตัวอย่างของการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์เพื่อขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรเป็นการลักลอบนำเอาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการใช้บางส่วนของต้นสะเดา (neem tree) ที่ได้จากภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อขอรับสิทธิบัตรในกรรมวิธีในการผลิตโดยไม่ได้เปิดเผยแหล่งที่มาของภูมิปัญญาดังกล่าว โดยต้นสะเดานี้เป็นพืชที่ปลูกทั่วไปในประเทศอินเดีย และมีประโยชน์เกือบทุกส่วนของพืช ตั้งแต่รากถึงใบ นอกจากนี้ บางส่วนของต้นสะเดาก็สามารถนำมาสกัดเพื่อได้เป็นสารบางอย่างที่มีคุณสมบัติในการรักษาโรค อีกทั้ง บางส่วนของต้นสะเดาสามารถนำมาสกัดได้เป็นน้ำมันเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ยาสีฟันและน้ำมันตะเกียง^[5]

ประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับการนำเมล็ดของต้นสะเดามาสกัดเป็นสารป้องกันและกำจัดโรคพืช โดยได้มีการจดทะเบียนสิทธิบัตรในกรรมวิธีในการสกัดสารจากต้นสะเดาและสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ที่ใช้สารสกัดดังกล่าวเพื่อใช้ในการป้องกันและกำจัดโรคพืช คือ (1) สิทธิบัตรหมายเลข EP0436257 ที่จดทะเบียนในสหภาพยุโรป และ (2) สิทธิบัตรหมายเลข 5,124,349 ที่จดทะเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม การจดทะเบียนสิทธิบัตรทั้งสองดังกล่าวได้มีการคัดค้านโดยขอให้มีการเพิกถอนสิทธิบัตร เนื่องจากกรรมวิธีในการสกัดสารจากต้นสะเดาเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ก่อนแล้วในชุมชนท้องถิ่นของประเทศอินเดีย ซึ่งปรากฏผลการพิจารณา ดังนี้

(1) สิทธิบัตรหมายเลข EP0436257 เป็นสิทธิบัตรที่จดทะเบียนไว้ในสหภาพยุโรปและได้มีการขอให้เพิกถอน โดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement) ได้แสดงหลักฐานสนับสนุนการเพิกถอนว่ากรรมวิธีในการสกัดสารจากต้นสะเดาเป็นข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ถิ่นของชุมชนท้องถิ่นในประเทศอินเดียที่มีมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ดังนั้น กรรมวิธีดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้วก่อนที่จะมีการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในกรรมวิธีดังกล่าวและถูกเพิกถอนเนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขของการได้รับความคุ้มครองสิทธิบัตร^[6]

(2) สิทธิบัตรหมายเลข 5,124,349 เป็นสิทธิบัตรที่จดทะเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีการขอให้เพิกถอนด้วยเหตุผลเดียวกับสิทธิบัตร (1) ข้างต้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Patent and Trademark Office) ไม่ได้เพิกถอนสิทธิบัตรในกรรมวิธีดังกล่าว เนื่องจากมองว่าเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรที่กำหนดว่าจะต้องไม่เป็นที่ปรากฏอยู่แล้วนั้น หมายถึงสิ่งนั้นจะต้องมีการบันทึกไว้ และในการนี้หากสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้วไม่มีการบันทึกไว้ ก็จะทำให้สิ่งประดิษฐ์นั้นสามารถขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรได้ ดังนั้น กรณีของสิทธิบัตรในกรรมวิธีในการสกัดสารจากต้นสะเดา แม้ว่าจะเป็นข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่นในประเทศอินเดียที่มีอยู่แล้วก็ตาม แต่เนื่องจากข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวไม่ได้มีการบันทึกไว้จึงไม่สามารถนำมาใช้เพิกถอนสิทธิบัตรในกรรมวิธีดังกล่าวได้^[7]

2. แนวทางต่าง ๆ ในการป้องกันการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้

จากปัญหาการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ขอรับสิทธิบัตร ได้มีการเสนอแนวทางต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ถึงกระนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจจะยังไม่ใช้การแก้ไข

ปัญหาในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรโดยตรง

2.1 การทำสัญญาระหว่างชุมชนท้องถิ่นและผู้ประดิษฐ์

แนวทางแรกเป็นการเจรจาทำสัญญาระหว่างชุมชนท้องถิ่นและผู้ประดิษฐ์ในลักษณะที่เรียกว่า “ข้อตกลงเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์” (Benefit sharing agreement) โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์ที่จะได้รับประโยชน์จากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ซึ่งตามข้อตกลงนี้ ชุมชนท้องถิ่นจะได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมจากผู้ประดิษฐ์ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนท้องถิ่นไปใช้ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในรูปแบบของตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เช่น การศึกษา การฝึกอบรม และการเพิ่มขีดความสามารถทางการวิจัย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในทุกกรณี เนื่องจากการจะบังคับให้มีการจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์นั้นจะต้องอาศัยการบังคับตามกฎหมายภายในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้น ประเทศที่จะมีการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งประดิษฐ์ที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ก็จะต้องมีมาตรการบังคับให้มีการจัดทำข้อตกลงดังกล่าว เช่น การกำหนดให้มีการแสดงหลักฐานเกี่ยวกับการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์สำหรับการขอรับสิทธิบัตรในสิ่งประดิษฐ์ที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ทั้งนี้ หากผู้ประดิษฐ์ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว ก็จะทำให้ตรวจสอบยากว่าสิ่งประดิษฐ์ที่ขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรนั้นได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้หรือไม่

นอกจากนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจจะเป็นสิ่งที่รู้จักกันโดยแพร่หลาย ไม่จำกัดเฉพาะในเขตพื้นที่ของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งกำเนิดเท่านั้น เช่น อาจมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารในประเทศของชุมชนท้องถิ่นดังกล่าว หรืออาจมีงานวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว จึงทำให้ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงและเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวได้ โดยไม่จำเป็นต้องติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งกำเนิดโดยตรง นอกจากนี้ ผู้ที่แสวงหาและจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศใดไปใช้ประโยชน์อาจให้เงินอุดหนุนวิจัยแก่นักวิจัยของประเทศดังกล่าว เพื่อทำการศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศนั้นให้กับตน กรณีนี้ผู้ที่ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ก็ไม่จำเป็นต้องติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งกำเนิดโดยตรง จึงทำให้นักคิดดังกล่าวสามารถอ้างว่าตนไม่ได้เป็นผู้เข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น

2.2 การจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ค่าตอบแทนแก่ชุมชนท้องถิ่น

แนวทางในการป้องกันการลักลอบนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์สามารถกระทำได้โดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ค่าตอบแทนแก่ชุมชนท้องถิ่นจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ โดยเป็นการระดมทุนจากประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งประสงค์จะใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดตั้งเป็นกองทุนดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นแหล่งกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ต้องเปิดกว้างให้ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวไปใช้ได้โดยง่าย อันจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายของประเทศที่พัฒนาแล้วในการ

ที่จะต้องไปค้นหาและแสวงหาภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว และแปลงค่าใช้จ่ายในการค้นหาและแสวงหานี้เป็นเงินเข้าสู่กองทุนดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งให้มีกองทุนลักษณะดังกล่าวจะเป็นการประเมินมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะในรูปของตัวเงินเท่านั้น ขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีมูลค่าอย่างอื่นอีกที่ไม่อาจนำมาประเมินในรูปของตัวเงินได้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับไม่อาจนำมาประเมินในเชิงปริมาณเพื่อกำหนดค่าตอบแทนได้เช่นกัน

2.3 การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ

ปัจจุบันนี้ ประเทศกำลังพัฒนาได้ผลักดันให้มีการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui generis system) เนื่องจากระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ไม่อาจนำมาใช้เพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะนี้จะเป็นการตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาและผลประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) ก็ได้เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องเพื่อออกร่างความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ตราฉบับนี้ ร่างความตกลงดังกล่าวยังอยู่ในขั้นของการเจรจาซึ่งได้รับการคัดค้านเป็นอย่างมากจากประเทศที่พัฒนาแล้วและยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะจำเป็นที่จะต้องสร้างความเชื่อมโยงกับความตกลงทริปส์ในส่วน

ของสิทธิบัตรด้วย เนื่องจากหากจะป้องกันปัญหา การลักลอบนำเอาข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ กับสิ่งประดิษฐ์เพื่อขอรับสิทธิบัตร ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการเปิดเผยรายละเอียดเรื่องดังกล่าว และในการนี้ จะต้องแก้ไขบทบัญญัติในความตกลงทริพส์โดย กำหนดให้ผู้ยื่นขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่ง ประดิษฐ์ที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จะต้อง เปิดเผยข้อมูลดังกล่าว รวมทั้งเปิดเผยรายละเอียด อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตร

3. การเสนอแนะแนวทางที่มีประสิทธิภาพ

3.1 การบังคับให้เปิดเผยแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการแก้ไขปัญหานอกเหนือจากที่กล่าว มาข้างต้นนี้ จะเป็นการแก้ไขปัญหาในระบบของ การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร โดยกลไกในการ ตรวจสอบเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ประโยชน์เพื่อขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรโดย กำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ หากสิ่งประดิษฐ์ ที่นำมาขอรับสิทธิบัตรนั้นมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นส่วนประกอบหรือทั้งหมด เช่น การเปิดเผย แหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้าถึงและการ จัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และการได้รับอนุญาตจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการกำหนดเงื่อนไข บังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลนี้ จะต้องอาศัยกลไกใน กฎหมายของประเทศที่มีการยื่นขอรับสิทธิบัตร และ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบการยื่น ขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งประดิษฐ์ที่มี การนำข้อมูลความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้^[8]

3.2 วัตถุประสงค์ของการเปิดเผยรายละเอียด

เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การกำหนดให้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาจากแนวคิดว่านักวิจัยและบริษัท จากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจาก ประเทศกำลังพัฒนาโดยไม่ได้ขออนุญาตหรือมีการ ตกลงใด ๆ กับชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาดังกล่าว (without authorization) ในการนำมาพัฒนา เทคโนโลยีหรือการประดิษฐ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะสิทธิ บัตร นอกจากนั้น นักวิจัยและบริษัทดังกล่าวยังได้ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรพันธุ กรรม ภูมิปัญญาเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะของ ทรัพยากรพันธุกรรม ตลอดจนภูมิปัญญาเกี่ยวกับ การค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมดังกล่าว แต่เมื่อมี การนำไปใช้กับการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตร ก็ไม่ได้ เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาดัง กล่าวมาใช้แต่อย่างใด^[9] ซึ่งแนวคิดในการคุ้มครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้เกิดจากการยอมรับว่า รัฐมี อำนาจอธิปไตย (sovereignty) ในทรัพยากรที่มีอยู่ ในดินแดนของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ทรัพยากรที่เป็น ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรพันธุกรรม หรือ ทรัพยากรด้านองค์ความรู้ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เว้นแต่จะเป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (common heritage) ซึ่งไม่มีใครเป็นเจ้าของและรัฐทุกรัฐ มีหน้าที่ต้องดูแลรักษา

ในการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์ เป็นมาตรการที่ ทำให้เกิดความโปร่งใส^[10] นอกจากนั้น จะเป็นการ บันทึกว่าการประดิษฐ์ดังกล่าวมีการพัฒนามาจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเป็นการป้องกันมิให้มี การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยไม่ได้ขออนุญาต ด้วยเหตุนี้ ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด ของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้สนับสนุนให้มีการบังคับ

ให้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์ โดยมีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาคาชโมยภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้¹¹⁾ ซึ่งในการแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องนี้จะเป็นการกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (disclosure requirement) ว่าผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรจะต้องเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์ในการยื่นขอรับสิทธิบัตรด้วย โดยการเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าวจะเป็นการเปิดเผย 3 รายการคือ (1) แหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) หลักฐานเกี่ยวกับการขออนุญาตเพื่อเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (3) หลักฐานการแบ่งปันผลประโยชน์

นอกเหนือจากการเปิดเผยแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว การให้แสดงหลักฐานเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ¹²⁾ เนื่องจากหากเปิดเผยเฉพาะแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว จะไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเต็มที่ แต่จะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น ในการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงควรกำหนดให้มีการเปิดเผยหลักฐานเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย นอกจากนี้ ในการกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดนี้ ยังได้มีการเสนอให้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาการประดิษฐ์¹³⁾ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์ ประกอบกับการเปิดเผย 3 รายการที่กล่าวมาข้างต้น ก็จะ

ต้องเปิดเผยตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยปริยายด้วยแล้ว

4. ข้อเสนอสนับสนุนการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีข้อดีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการขโมยภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการประดิษฐ์โดยที่ชุมชนไม่รู้ และไม่มีขออนุญาตการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับชุมชนตามที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดความโปร่งใสในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้¹⁴⁾ ช่วยอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบความใหม่ของการประดิษฐ์ และเพื่อประโยชน์ในการนำมาอ้างอิง นอกจากนี้ หากพิจารณาในระดับระหว่างประเทศ การเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจจะสอดคล้องกับข้อ 8 ของความตกลงทริปส์ที่กำหนดให้การบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะซึ่งการเปิดเผยรายละเอียดว่าการประดิษฐ์ใดได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ก็จะสอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ เนื่องจากจะทำให้สาธารณชนมีข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์และสามารถทำการประดิษฐ์ได้ นอกจากนี้ ข้อ 8 ยังกำหนดเรื่องการป้องกันการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ (abuse of intellectual property rights) ซึ่งสามารถนำมาใช้กับกรณีที่ไม่เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการประดิษฐ์ หรือการเปิดเผยรายละเอียดแบบฉ้อโกงหรือโดยไม่สุจริต (fraudulent) ได้ในทำนองเดียวกัน รายงานเรื่อง “การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น: ร่างวัตถุประสงค์และหลักการ” (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Objective and Principles) ที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐขององค์การทรัพย์สินทาง

ปัญญาโลกเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรม (WIPO Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore) กล่าวว่า ไม่ควรจะอนุมัติให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญากับผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่กลับนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้กับการประดิษฐ์และขอรับสิทธิบัตร ดังนั้นจึงควรกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรว่าการขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น รวมทั้งเปิดเผยหลักฐานการขออนุญาตเพื่อเข้าถึงและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว และการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย นอกจากนี้ ในรายงานดังกล่าวได้กล่าวอีกว่า ควรที่จะป้องกันการอ้างความเป็นเจ้าของ ในภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ผู้อ้างไม่ได้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.1 การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร

ในการกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์^[15] และขณะเดียวกัน ในเวทีขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ก็มีการเจรจาว่า บทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีข้อกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

4.1.1 การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์

ความตกลงทริปส์เกิดจากการผลักดันของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปในการที่จะส่งออกมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิบัตรและทรัพย์สิน

ทางปัญญาอื่น ๆ ในประเทศของตนออกไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าความตกลงทริปส์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้เปิดโอกาสให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพัฒนาปรับปรุงหรือนำไปใช้โดยไม่เคารพต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาดังกล่าว จึงทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการรับรองโดยความตกลงทริปส์นี้ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ ได้เคยมีการเสนอให้มีการรักษาความสมดุลระหว่างความตกลงทั้งสองฉบับโดยให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์เพื่อกำหนดให้มีการเปิดเผยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ และการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากหลายประเทศเช่นกัน^[16]

สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในความตกลงทริปส์ จะเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติต่าง ๆ ดังนี้

(1) ข้อ 27.1 กำหนดเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรว่า สิ่งประดิษฐ์ที่จะขอรับสิทธิบัตร ได้นั้นจะต้องมีความใหม่ (new) มีขั้นตอนการประดิษฐ์สูงขึ้น (inventive step) และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมได้ (capable of industrial application) แต่ไม่ได้รวมถึงการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประดิษฐ์ ซึ่งการเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของข้อ 27.1 ดังนั้น จึงได้มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อ 27.1 โดยกำหนดให้การประดิษฐ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ไม่สามารถขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรได้ หากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดตามกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) ข้อ 29 กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์ แต่จะเป็นการเปิดเผยว่าการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรนั้นทำงานอย่างไร เพื่อให้ผู้ที่มีความชำนาญในวิทยาการแขนงเดียวกันนั้นสามารถนำรายละเอียดดังกล่าวไปทำการประดิษฐ์ต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเปิดเผยแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะทำให้ทราบถึงที่มาของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์ก็ตาม ประกอบกับวัตถุดิบแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน และเป็นประโยชน์สำหรับการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการประดิษฐ์ต่อไป แต่การเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงว่าการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรนั้นทำงานอย่างไร จึงอยู่นอกเหนือขอบเขตของข้อ 29 ดังนั้น จึงได้มีการเสนอให้เพิ่มข้อ 29 bis โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้กับการประดิษฐ์ โดยการเปิดเผยแหล่งที่มา และหลักฐานเกี่ยวกับการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์

4.1.2 ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic resources) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional knowledge) และการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Folklore) โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐด้านทรัพย์สินทางปัญญาและทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว และขณะนี้ได้มีการยกร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

(WIPO Provision of Protection of Traditional Knowledge) ขึ้นมา และกำลังอยู่ระหว่างการเจรจา โดยในร่างบทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย หากการประดิษฐ์ที่นำมาขอรับความคุ้มครองนั้นเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยจะต้องเปิดเผยแหล่งที่มา และหลักฐานการขออนุญาตการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ และการเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการอนุมัติสิทธิบัตร นอกจากนี้ในร่างบทบัญญัติดังกล่าว ก็ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดในลักษณะเชิงบังคับ (mandatory disclosure) ด้วย อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ ร่างบทบัญญัติดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการเจรจาและยังไม่เป็นที่ยุติ

5. การศึกษากฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่กำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ใน 2 ลักษณะ คือ

5.1 การกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดโดยไม่มีผลเป็นการบังคับ

การกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่มีผลเป็นการบังคับ คือ เป็นเพียงการกระตุ้นให้มีการเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าว แต่หากไม่มีการเปิดเผย ก็จะไม่มีผลใด ๆ กับคำขอรับสิทธิบัตร เช่น

(1) ประเทศอียิปต์

กฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอียิปต์ (Law No. 82 of 2002 (Pertaining to the Protection of Intellectual Property Rights)) ได้กำหนดเรื่องการเปิดเผยราย

ละเอียดยการประดิษฐ์ไว้ในข้อ 13 ว่า คำขอรับสิทธิบัตรจะต้องมีรายละเอียดการประดิษฐ์ที่เป็นการบรรยายเกี่ยวกับการประดิษฐ์นั้นและระเบียบวิธีที่ดีที่สุดที่ทำให้ผู้ที่มีความชำนาญในวิทยาการแขนงเดียวกันสามารถทำการประดิษฐ์นั้นได้ นอกจากนี้ในกรณีที่การประดิษฐ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับวัตถุทางทรัพยากรชีวภาพ พันธุ์พืช หรือสัตว์ หรือภูมิปัญญาของชุมชนในสาขาการแพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การประกอบอาชีพ มรดกทางสิ่งแวดล้อม หรือมรดกการรวมอยู่เป็นชุมชน ผู้ประดิษฐ์ควรเข้าถึงแหล่งดังกล่าวด้วยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ประเทศโรมาเนีย

กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศโรมาเนีย (Patent Law No. 64/1991) มีข้อบังคับ (Implementing Regulation of Patent Law No. 64/1991) ที่กำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดไว้ในข้อ 16(1)c ว่า กรณีที่ความใหม่ของการประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประดิษฐ์ที่จะต้องระบุถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งของภูมิปัญญาดังกล่าวในรายละเอียดการประดิษฐ์ด้วย หากผู้ประดิษฐ์ทราบข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในกฎหมายสิทธิบัตร ก็ไม่ได้กำหนดถึงกรณีที่ผู้ประดิษฐ์ไม่เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งที่มาของภูมิปัญญาดังกล่าวไว้

(3) ประเทศสวีตเซอร์แลนด์

กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศสวีตเซอร์แลนด์ (Patent Law 1954) ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในข้อ 49a ว่า ในกรณีที่การประดิษฐ์มีพื้นฐานอยู่บนทรัพยากรพันธุกรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง ผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรจะต้องให้ข้อมูลที่ระบุถึงแหล่งที่มาของ (1)

ทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งผู้ประดิษฐ์หรือผู้ยื่นคำขอได้เข้าถึง (2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนพื้นเมืองที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ซึ่งผู้ประดิษฐ์หรือผู้ยื่นคำขอได้เข้าถึง ทั้งนี้ หากผู้ประดิษฐ์หรือผู้ยื่นคำขอไม่ทราบแหล่งที่มา ก็จะต้องยืนยันสิ่งนี้เป็นลายลักษณ์อักษร

5.2 การกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดโดยมีผลต่อการขอรับสิทธิบัตร

การกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีผลต่อการขอรับสิทธิบัตรเป็นการกำหนดเชิงบังคับ (mandatory disclosure) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรซึ่งหากไม่มีการเปิดเผยก็จะส่งผลต่อคำขอรับสิทธิบัตร เช่น คำขอจะถูกปฏิเสธหรือกรณีที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแล้ว ก็จะทำให้สิทธิบัตรดังกล่าวเป็นโมฆะและไม่มีผลใช้บังคับ ซึ่งข้อดีของการกำหนดให้มีการเปิดเผยในลักษณะเชิงบังคับนี้ จะทำให้ผู้ยื่นคำขอต้องปฏิบัติตาม

(1) ประเทศบราซิล

กฎหมายคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพของประเทศบราซิล (Provisional Measure No.2.186-16) กำหนดให้การเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมนั้นเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตร โดยข้อ 31 กำหนดว่าในการอนุมัติสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมสำหรับการประดิษฐ์หรือกระบวนการการประดิษฐ์ที่ใช้ตัวอย่างองค์ประกอบของทรัพยากรพันธุกรรม ผู้ยื่นคำขอรับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมนี้ จะต้องระบุแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้

ทรัพยากรพันธุกรรมดังกล่าว

(2) ประเทศเปรู

กฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญาของชุมชนดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพของประเทศเปรู (Law No.27811, Law introducing a Protection Regime for the Collective Knowledge of Indigenous Peoples derived from Biological Resources) กำหนดว่า ในกรณีที่มีการขอรับสิทธิบัตรสำหรับผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่ผลิตหรือพัฒนามาจากพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรนั้นจะต้องส่งสำเนาหลักฐานอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวโดยเป็นข้อกำหนดที่จะต้องยื่นก่อนที่จะมีการอนุมัติสิทธิในสิทธิบัตร นอกจากนั้น หากไม่ปฏิบัติตาม ก็จะมีผลเป็นการปฏิเสธคำขอรับสิทธิบัตรหรือให้เป็นโมฆะ

จากการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์ และการยกร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า แนวทางการกำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจะกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรหรือมีลักษณะเป็นเชิงบังคับ (mandatory disclosure) ซึ่งจะสอดคล้องกับกฎหมายของประเทศบราซิลและเปรู โดยแนวคิดในการกำหนดให้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรนี้ได้รับการสนับสนุนจากประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนั้น หากไม่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรอย่างเช่นกฎหมายของประเทศโรมาเนียและสวีเดนแลนด์ ก็เป็นการยากที่จะทำให้ผู้ยื่นคำขอปฏิบัติตาม ประกอบกับในเรื่องนี้ได้มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความตกลงทริปส์แล้ว ประกอบกับตามแนวทางการยกร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ได้เลือกที่

จะกำหนดในลักษณะเชิงบังคับเพื่อกำหนดเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตร มิฉะนั้น หากไม่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไข ก็จะไม่มีความหมาย ผู้ยื่นคำขอไม่ปฏิบัติตาม

6. กฎหมายไทย

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มาตรา 17 (3) ได้กำหนดให้การขอรับสิทธิบัตรต้องมีรายละเอียดการประดิษฐ์ที่มีข้อความสมบูรณ์ รัดกุม และชัดเจน อันจะทำให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญในศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องสามารถทำและปฏิบัติตามการประดิษฐ์นั้นได้ และต้องระบุวิธีการในการประดิษฐ์ที่ดีที่สุดที่ผู้ประดิษฐ์พึงจะทราบ นอกจากนั้น ในกฎกระทรวงฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2542) ข้อ 3 กำหนดให้รายละเอียดการประดิษฐ์ต้องระบุชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์ตามที่ปรากฏในคำขอรับสิทธิบัตร และต้อง

- (1) อธิบายลักษณะและความมุ่งหมายของการประดิษฐ์
- (2) ระบุสาขาวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์
- (3) ชี้แจงภูมิหลังของศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้อง อันจะทำให้เข้าใจการประดิษฐ์นั้นดีขึ้นและเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบ ทั้งนี้ ให้ระบุเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย (ถ้ามี)
- (4) เปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์ รัดกุม และชัดเจน อันจะทำให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญในศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ สามารถทำและปฏิบัติตามการประดิษฐ์นั้นได้
- (5) อธิบายรูปเขียนแต่ละรูปโดยย่อ

(6) ระบุวิธีการในการประดิษฐ์ที่ดีที่สุดที่ผู้ประดิษฐ์ทราบ ทั้งนี้ ให้ยกตัวอย่างและอ้างถึงภูมิหลังของศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้อง (ถ้าจำเป็น)

(7) แสดงให้เห็นว่าการประดิษฐ์นั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม ทางการแพทย์ เกษตรกรรม หรือพาณิชย์กรรมได้ หากไม่สามารถเข้าใจได้จากลักษณะของการประดิษฐ์

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 17 (3) จะเห็นได้ว่า ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์ไว้ แต่ไม่มีการกำหนดให้เปิดเผยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังที่ปรากฏในกฎหมายของต่างประเทศ นอกจากนั้น ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2542) แม้จะกำหนดให้มีการชี้แจงภูมิหลังของศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ก็ตาม แต่ก็ยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะมีความครอบคลุมถึงกรณีของการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประดิษฐ์ด้วยหรือไม่ แต่ถึงกระนั้น กรณีที่มีการตีความว่าการชี้แจงภูมิหลังของศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้องนี้มีความครอบคลุมถึงกรณีของการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประดิษฐ์ด้วย ก็ไม่มีผลเป็นการบังคับให้ผู้ยื่นคำขอต้องเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าว เนื่องจากข้อกำหนดในเรื่องนี้เป็นกรณีที่ผู้ยื่นคำขอมีรายละเอียดดังกล่าวเท่านั้น โดยใช้ถ้อยคำว่า “(ถ้ามี)”

บทสรุป

การกำหนดให้การเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตร โดยจะมีผลต่อการขอรับสิทธิบัตร หากไม่ปฏิบัติตามนั้น เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการขโมยภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการประดิษฐ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อความตกลงระหว่างประเทศยังไม่ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ก็อาจจะทำให้การเปิดเผยรายละเอียดดังกล่าวขาดความแน่นอน ดังนั้น หากจะมีการกำหนดเรื่องการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ก็จะต้องมีความชัดเจนในความตกลงระหว่างประเทศ อันเป็นบรรทัดฐานสำหรับกฎหมายภายในของแต่ละประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม การแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความตกลงทริปส์อาจเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการเจรจา เนื่องจากจะต้องใช้เสียง 2 ใน 3 ของจำนวนประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก และมีความกดดันทางการเมืองจากประเทศมหาอำนาจที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว และก็มี การคัดค้านเช่นกัน ในทำนองเดียวกับร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องใช้เวลาในการเจรจาด้วย ทั้งนี้ การแสดงจุดยืนของประเทศกำลังพัฒนาในเวทีระหว่างประเทศก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากเพื่อเป็นการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศ โดยในเรื่องของการเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ควรกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรและมีผลต่อการขอรับสิทธิบัตร หากไม่มีการปฏิบัติตาม

เอกสารอ้างอิง

1. Kudngaongarm P. Human rights standards for the protection of intellectual property: Traditional knowledge and indigenous resources (part II). Thailand Law Journal. 2007;19(1):49.
2. Long DE. The impact of foreign investment on indigenous culture: An intellectual property perspective. N.C. J. Int'l L. 1998;23:247-54.
3. World Intellectual Property Organization. WIPO Technical study on patent disclosure requirements related to Genetic resources and Traditional knowledge, the seventh meeting of the Conference of Parties to the Convention on Biological Diversity. Malaysia; 9-20 Feb 2004. p. 37.

4. Coombe RJ. The recognition of indigenous peoples' and community Traditional knowledge in international law. *St. Thomas Law Review*. 2001;14:278.
5. Marden E. The neem tree patent: international conflict over the commodification of life. *B.C. Int'l & Comp. L. Rev.* 1999;22(2):281-2.
6. Dolder F. Traditional knowledge and patenting: The experience of the neemfungicide and the Hoodia cases, *Biotechnol Law Rep.* 2007;26(6):583-87.
7. Schmidt DE. Postcard from the reality-based universe : Wish you were all here : a mediation on the relationship between science, intellectual property law, and the rights of indigenous populations in plant genetic resources. *Environ Law.* 2008;38:332.
8. Wager H. Biodiversity, Traditional knowledge, and folklore: Work on related IP matters in WTO, intercultural hum. *Rts. L. Rev.* 2008;3:215-6.
9. de Carvalho NP. Requiring disclosure of the origin of genetic resources and prior informed consent in patent applications without Infringing the TRIPS Agreement: The problem and the solution. *WASH. U. J. L. & POL'Y.* 2000;2:375.
10. Henninger T, Disclosure requirements in patent law and related measures: A comparative overview of existing national and regional legislation on IP and biodiversity. *ICTSD. Switzerland.* 2009. p. 3.
11. Ong B. Harnessing the biological bounty of nature: mapping the wilderness of legal, socio-cultural, geo-political, and environmental issues in Burton Ong (ed). *Intellectual Property and Biological Resources.* 2004. p. 11.
12. de Werra J. Fighting against biopiracy: Does the obligation to disclose in patent applications truly help?, *Vanderbilt J Transnat'l L.* 2009;42:158.
13. Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, Glossary of Key Terms related to Intellectual Property and Genetic Resources. *Traditional Knowledge and Traditional Expression prepared by the Secreatariat, Twenty-Third Session, Geneva, 4-8 Feb. 2013. WIPO/GRTKF/IC/23/INF/ 8.* p. 11.
14. Hoare AL, Tarasofsky RG. Asking and telling: Can "Disclosure of Origin" requirements in patent applications make a difference?. *Journal of World Intellectual Property.* 2007;10:158.
15. Martin G. Transparency measures under patent law regarding genetic resources and traditional knowledge. *World Intell Prop.* 2004;7(4):10.
16. Kogan LA. Brazil's IP oppotunism threatens U.S. private property rights, *U. Miami Inter-Am. L. Rev.* 2006;(38):71-2.

Abstract**Solutions to the Problem of Misappropriation of Traditional Knowledge: A Study on the Concept, International Trends and Laws in Foreign Jurisdictions****Aggarin Viriyo***

*Office of Council of State, Specialized sub-committee for legal development, Department for Development of Traditional and Alternative Medicines, Ministry of Public Health, Nonthaburi 11000, Thailand.

Corresponding author: i_needu2@hotmail.com; i_needu2@hotmail.co.th

Developing countries are rich in traditional knowledge or wisdom belonging to their local and traditional communities. The traditional knowledge has so much value that developed countries come to exploit for their own use in industrial development, either using the knowledge itself as the foundation for inventions and then gaining intellectual property protection in form of patent, or using the knowledge about genetic or biological resources to develop a new process and then acquire intellectual property protection. However, the communities that are the origins of such traditional knowledge are not informed of the use and intellectual property protection because the use takes place without the permission from the communities. Therefore, the developing countries and relevant international communities propose a number of solutions to this problem. In this study, documentary research was undertaken on the exploitation of traditional knowledge and the solutions to such a problem, as well as relevant international agreements and laws in Thailand and other countries. This article suggests that the solutions to this problem include a legal amendment to require the disclosure of traditional knowledge in the process of patent application and the disclosure must be conditional or mandatory to the patent application, in line with the laws in other countries. Furthermore, in the meantime, there is a proposal for the amendment of the TRIPS agreement together with the drafting of a traditional knowledge protection agreement by the World Intellectual Property Organization, which also suggests mandating the disclosure of traditional knowledge in the process of patent application.

Keywords: traditional knowledge, exploitation, intellectual property